

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
NEMZETKÖZI
GAZDASÁGFEJLESZTÉS**

Időszak:

2012. december

Dátum:

2013. január 15.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
GAZDASÁGKUTATÓ KFT.

STRATEGOPOLIS
KÖZMUNTERVÉZŐ, TAPASZTALATI ÉS STRATÉGIAI IRODA KFT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	1
Németország és Ausztria	4
Németország.....	4
Ausztria	6
Kelet - Közép Európa	8
A Visegrádi Hármas gazdaságpolitikai összefoglalója.....	8
Lengyelország	8
Csehország	10
Szlovákia	11
A külföldi működőtőke a régióban.....	12
Kína-monitor.....	18

Vezetői összefoglaló

A monitoring a vizsgált időszakban a Magyarországot körülvevő és számunkra konkurenciát jelentő országok gazdasági helyzetét vizsgálja, hogy bele tudjuk helyezni magunkat a régión belüli viszonyokba, felmérjük, gazdaságilag milyen pozíciót foglal el az ország mind a keletközép-európai régióban, mind az EU-ban.

Németország Európa legnagyobb és gazdaságilag legerősebb országa. Az EU motorja, Angela Merkelnek köszönhetően nem csak a gazdasági, de politikai erőtéren belül is. A gazdasági válság érzékenyen érintette az országot, de az EU számos más országával szemben az évtizedek alatt kialakított, stabil lábakon álló gazdasági szerkezetének köszönhetően nem ingatta meg meghatározóan. Ezzel magyarázható, hogy bár 2012 negyedik negyedévében közel került az ország a recesszióhoz, ez mégsem okozott komoly problémát sem a kormány, sem az állampolgárok számára. 2013-ra már újra növekedést prognosztizálnak, elsősorban az ipari szektor erősítésére fordítja a kormány a figyelmét. Kiemelkedő, hogy egy több mint 80 milliós országnál a munkanélküliségi ráta a válság után 4 évvel csupán 6,9 százalékos, még érdekesebb, hogy 20 éve nem tudott ilyen jó arányt felmutatni Németország, az infláció pedig stabilan 2 % körüli. Egy ilyen stabil országgal Magyarország számára prioritásnak kell lennie, hogy tovább erősítse a gazdasági kapcsolatait. Bár a monitoring külön vizsgálja a német és a kínai helyzetet, Magyarország szemszögéből össze is kapcsolhatná a két ország helyzetét. Kína komoly átalakuláson megy át, nem politikai, hanem gazdaságszerkezeti, valamint társadalompolitikai szempontból. Az országnak nyitnia kell az importra annak érdekében, hogy először újra 8, hosszabb távon pedig megint 10 százalék felé emelkedhessen a gazdasági növekedése. Ehhez azonban több reformot is implementálnia kell a kormánynak az óriási országban. Gazdasági kapcsolataik szempontjából részlegesen ki kell lépniük a multilaterális keretrendszerből és egyes országokkal egyenként kell leépíteniük az importot terhelő vámszabályozásokat. Ez vezethet ahhoz, hogy az ország könnyebben el tudja érni, hogy az import 10 százalékkal növekedjen évente. Az import növelésével a belső fogyasztást akarják fellendíteni, amire a jövőben a gazdasági növekedésüket akarják alapozni. A politikai erőközpont tudja, hogy ehhez nem csak a kínálat bővítésére, hanem a fogyasztás ösztönzésére is hangsúlyt kell fektetniük. A fogyasztás beindításához növelni kell a béreket, amihez pedig a munkafeltételeket és -szabályozást, a munka minőségét kell átalakítaniuk. Kína egyik legnagyobb problémája, hogy nagyon nagy a jövedelmi és fejlettségi szakadék a gazdag, városi, part-menti és az ország közepén élő, vidéki és migráns népesség között. Ezeket a társadalmi csoportokat kell közelíteni egymáshoz, részben egy komplex szociális juttatási rendszer kiépítésével, másrészt az elmaradt régiók fejlesztésével, amit mind az államelnök-helyettes, mind a bankokat felügyelő szerv célként tűzött ki az elmúlt hónapban. Ha a régiók fejlettségi szintje közeledik egymáshoz, ha a fejlett és fejletlen régiókat számos kereskedelmi kapcsolat köti egymáshoz a gazdag térségeknek is érdekében

fog állni, hogy a szegényebb térségek prosperáljanak. Ehhez kapcsolódik, hogy az eddigi háztartási regisztráció rendszerét reformálni akarják. Az eddigi szabályozás kizárta a vidéken élő migránsokat a városi lakosság számára biztosított szociális juttatások köréből, így például több tíz millió gyerek nem részesülhetett oktatásban, csökkentve ezzel társadalmi hasznosságot. A városokban élő népesség előregedése és a városi munkásság bérnövekedése szükségessé teszi azonban, hogy vidékről pótolják a munkaerőt, így a háztartási rendszer reformjára hamarosan sor kerülhet.

Magyarországnak ezzel a két partnerrel, meg kéne vizsgálnia annak a lehetőségét, hogy hogyan tud - amellet, hogy mindkét országgal külön is erősíti kereskedelmi partnerségét - egy háromszög konstrukcióban Kínát és Németországot összekapcsolva gazdasági előnyökhöz jutni. Németország Magyarország legnagyobb gazdasági partnere, ezen felül Európán belül ő Kína legjelentősebb beszállítója. Magyarország amellet, hogy Kínát közvetlenül is megcélozza, mint export-országot, Németország hiányosságait is kiegészíthetné a német-kínai exportkapcsolatok terén. Ez Németországnak is jó lenne, mert költséghatékonyabban juthatna a Magyarországon olcsóbban előállított termékekhez, amiket bedolgozhatna a Kínába irányuló exportjába, Magyarországnak pedig ez export lehetőségeit gyarapítaná.

A Visegrádi országok körében egy trend rajzolódik ki. Lengyelországban, Szlovákiában és Csehországban egyaránt növekszik a munkanélküliségi ráta, ez régiós tendenciának tűnik, a válság után ugyanis egyre nehezebb feladattá válik a kormányok számára, hogy a csökkenő exportigény ellenére ne építsenek le, és további munkalehetőségeket teremtsenek a vállalatok. A négy ország közül azonban Szlovákia és Lengyelország azok, amelyek tartani tudják a gazdasági növekedést, szerény, de stabil erősödés figyelhető meg mindkettőnél a 2012-es harmadik negyedéves adatok alapján. Mindkét ország az EU-n belül is erős éves GDP arányos növekedést mutathat fel. A trend, amely szerint a növekedés mértéke egyre kisebb, jövőre is megmarad a szakértők szerint ezen országokban. Mindkét ország pluszos tartományban marad 2013-ban is, azonban az ideinél kisebb arányban fog csak növekedni a gazdaság, ellentétben Magyarországgal és Csehországgal, ahol a recesszióból történő kilábalást prognosztizálják a szakértők. 2014-re mind a négy ország növekedése pozitív irányú lesz, és 2-3 százalék környékén stabilizálódhat. Ezek az előrejelzések azonban csak eseti jellegűek, az utóbbi hónapok monitoringjai is mutatták, hogy milyen gyakori prognózismódosításokra kerülhet sor. Ez annak köszönhető, hogy az osztrák és német gazdasággal ellentétben, a kelet-közép-európai régió gazdaságai nem stabilak, nincs egy olyan komplex évtizedek folyamán folyamatosan fejlesztett gazdasági modell, amelyik a nagyobb krízissituációkban is biztosítja, hogy nagyobb átalakítások nélkül vészeljének át egy válságot. A magyar, cseh, szlovák és lengyel gazdasági modellek nagyon eseti szerkezetűek, rövid távú növekedésre fókuszálnak, hagyományaikból fakadóan leginkább az éppen aktuálisan felmerülő problémákat akarják kezelni, a rendszerváltás óta még nem alakult ki

bennük egy olyan rutin és szerves fejlődés, hogy a kormányváltásokat átívelve hosszabb távon stabilizálják a gazdaságot.

A határokon átívelő tőkebefektetések jelentősége a globalizáció előretörésével együtt értékelődött fel, így Magyarország és a régió fejlődésében is jelentős szerepet játszott. A külföldi működőtőke (FDI) jelenlétének pozitív gazdasági hatásait számos tanulmány támasztja alá. Azonban az is nyilvánvaló, hogy a fogadó ország bizonyos jellemzői, úgymint a fejlett humán tőke és intézményrendszer is szükségesek az FDI nyújtotta potenciális előnyök kihasználásához. A működőtőke ösztönzése tehát bizonyos feltételek mellett képes előmozdítani a térség, így hazánk gazdasági növekedését. Magyarország 1995 óta a régió éllovasának számít, ha a gazdaság méretéhez viszonyítjuk az FDI-állományt. A térségben meglévő külföldi tőke nemzetgazdasági ágak és partnerországok szerint egyaránt koncentrált. A visegrádi hármmal ellentétben a válság óta a feldolgozóiparról az ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatás ágra tevődött hazánkban az FDI hangsúlya.

Németország és Ausztria

Németország

Németország gazdasági minisztere, az FDP-s Philipp Rösler egy, az év végén adott interjújában elmondta: Dekonjunktúra-időszak van, de a 2013-ban újra javulni fognak a tendenciák. Az euró-zónában tapasztalható válság hatására visszafogottá váltak a befektetők, a helyzet Németország számára a jövőben azonban enyhülni fog. Véleménye szerint a német gazdaság idén 1 százalékos növekedést mutathat majd fel. Október elején a gazdasági minisztérium is 1,6-ról 1 százalékra csökkentette a prognózist, a Nemzeti Bank már csak 0,4 százalékos 2013-as növekedéssel számol.¹

A szakemberek az utolsó negyedévre vonatkozóan azt jelezték előre, hogy a gazdaság 2012 végére közel kerül a recesszióhoz. Az iparban mérték a legnagyobb visszaesést, a befektetések visszatartása, valamint az euró-zóna nehézségei a vállalatok elbizonytalanodásához vezetett. Az utolsó negyedévben negyed százalékkal csökkent a GDP a Q3-as adatokhoz képest. Az ipari termelés már egész évben csökkenő tendenciákat mutatott, októberben további 2,4 százalékkal zsugorodott, és a novemberi és decemberi adatok kapcsán sem változik ez a tendencia a szakértők szerint.²

Kiemelkedő, hogy a német inflációs ráta minden szomszédos ország instabil tendenciájával ellentétben kiszámíthatóan 2 százalékon tartja magát. Bár novemberről decemberre 0,9 százalékkal növekedett, a tavalyi decemberi értékhez képest ez is elenyésző, 2011 utolsó hónapjára ugyanis 2,1 százalékra nőtt az infláció.³

Németország az ország méretét figyelembe véve régió belüli pozitív csúcsot döntött a munkanélküliségi rátájával, 2012-ben ugyanis ez az érték 6,9 százalékot mutatott. 41,7 millió a foglalkoztatottak száma, 290 000-el több mint 2011-ben. Összesen 2,8 millió bejelentett munkanélkülit tartanak számon, 1991 óta nem volt ilyen alacsony ez a szám. 2003 óta huzamosan növekszik a foglalkoztatottak száma, 64 százalékról 70 százalékra nőtt 2010-re. Ez a javuló tendencia a munkapiaci reformnak valamint a Hartz-programnak köszönhető. A program egy még Gerhard Schröder SPD-s kancellár alatt bevezetett intézkedés-csomag, amelyik a munkaerő-piac helyzetének javítására vonatkozó javaslatok implementálását irányozta elő. Fő irányelvei egy hatékonyabb és gyorsabb álláskeresői rendszer kiépítése, a munkanélküli fiatalok továbbképzése, a munkanélküli segély és a szociális segélyek egybevonása, egy szerv általi felügyelete valamint a feketemunka kifizérése voltak.

¹ <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/konjunktur/zeiten-werden-rauer-roesler-daempft-konjunkturerwartungen-12000096.html>, 2013. január 9.

² <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/konjunktur/zum-jahreswechsel-hoffen-auf-die-konjunkturwende12008452.html>, 2013. január 9.

³ <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/konjunktur/preise-inflation-in-deutschland-2012-bei-2-0-prozent12012167.html>, 2013. január 9.

Fokozatosan, 2003-ban, 2004-ben és 2005-ben vezették be az akcióterv elemeit. Ezeknek köszönhető, hogy az ország gazdasági nehézségek ellenére is alacsonyan tudta tartani a munkanélküli rátáját.⁴

A német export, bár évközben kiemelkedően jól teljesített, év végére erőteljesen lelassult. Novemberre több mint egy billió euró értékben exportáltak termékeket külföldre, éves szinten 1,16 billió euróval számolnak a szakértők. Ez a 2011-es értékekhez képest öt százalékos emelkedést jelent. 2011-ben törte át először a német piac az egy billió eurós export-határt, ez akkor azonban csak decemberre sikerült, míg 2012-ben már novemberben átlépték ezt az értéket.⁵ A harmadik és negyedik negyedévben meghatározóan csökkent a német termékek iránti kereslet, ennek ellenére még mindig kiemelkedően erős a német kiszállítás.⁶ Ez a tendencia tovább erősödhet 2013-ban is. Bár az euró-zónán belüli országok német termékek iránti kereslete egyre csökken, a zónán kívüli, valamint a tengeren túli kereslet egyre nő, mára az ország exportjának két harmadát teszi ki.

Németország stabilan tartja helyzetét Európán belül, a belföldi fogyasztás valamint a fogyasztói hangulat a krízis csúcspontjain is mozdulatlan maradt. A gazdasági növekedés beindításának akadálya leginkább lélektani jellegű. A gazdasági környezet megfelel, de a válság annyira érzékenyen érintette a vállalatokat, hogy a 2009 óta tartó félelem még mindig gátolja a befektetések felpozícióját. Szakértők elmondták, hogy konjunkturális fellendülések és hanyatlások minden gazdasághoz hozzátartoznak, ezeket a vállalatoknak kezelniük kell, nem fagyhat be a gazdaság a kockázatoktól való félelem miatt.

Az IFO⁷ a német gazdasági klímát elemző legelismertebb országon belüli intézet. Véleményük szerint az ünnepek előtt már fellendülésnek indult az általuk összeállított, a gazdasági hangulatot mérő index, és azóta is javuló tendenciát mutat. Az IFO vezető elemzője elmondta, hogy az IFO index a vállalati bizonytalanságokat méri.⁸ Ehhez vállalati vezetőket kérnek meg, hogy írják le az éppen uralkodó gazdasági hangulatot és helyzetet. Minél nagyobb az eltérés az egyes vállalatok helyzetértelmezése között, annál rosszabb értéket mutat a bizonytalansági index. Ez az érték javult a vezető elemző szerint az utóbbi hónapokban. Bár a pénzügyminisztérium, a Nemzeti Bank, és számos elemző mind eltérő GDP arányos növekedést prognosztizál 2013-ra, az IFO egy „bizonytalansági intervallumot”

⁴ <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/konjunktur/deutschlands-wettbewerbsfaehigkeit-woher-kommt-das-wunder-auf-dem-arbeitsmarkt-12013132.html>, 2013. január 9.

⁵ <http://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/deutsche-exporteure-knacken-eine-billion-euro-marke-vorzeitig-a-876252.html>, 2013. január 10.

⁶ <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/konjunktur/konjunktur-dem-export-geht-zum-jahresende-die-luft-aus12017947.html>, 2013. január 10.

⁷ <http://www.cesifo-group.de/de/ifoHome>, 2013. január 9.

⁸ <http://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/wirtschaftsausblick-droht-der-deutschen-wirtschaft-einerecession-a-74823.html>, 2013. január 10.

adott meg, mely szerint 0,6 és 2 százalék közötti lehet a német gazdasági növekedés erre az évre, hogy végül mennyi lesz, a befektetés-ösztönzés sikerességén múlik.

2012-ben a belföldi fogyasztás biztosította a gazdaság stabilitását, 2013-ra azonban az áram-, a benzin- valamint az élelmiszerárak emelkedésére kell számítani, ami ezt a biztosítékot is elveszi a gazdaságtól.⁹ Egyértelműen kirajzolódik, hogy a német gazdaság 2013-ban is számos kihívással küzd majd, azonban nincs annyi kockázatnak kitéve, mint a régió többi országa. A legnagyobb rizikófaktorok az ország számára a már fent említett belföldi fogyasztás csökkenése, az euró-zóna válsága, valamint Kína és az Egyesült Államok gazdasági helyzetének instabilitása jelentheti. A kínai gazdasági növekedés visszaesése komoly aggodalommal töltötte el a német gazdasági szektort, de amikor a Világbank pozitívan módosította az ázsiai nagyhatalom növekedési prognózisát a németek fellélegezhetnek. Az Egyesült Államok már komolyabb veszélyt jelent a német gazdaságra. Barack Obama újraválasztása ugyan biztosítékként szolgált számos befektető számára, a fiskális szakadék azonban annyira nagy Amerikában, hogy az ország újra recesszióba süllyedhet, ami nem csak a német, de a világ számos piacát megrengetné.¹⁰ A recessziót mindennek ellenére előreláthatólag el fogja tudni kerülni Németország. Bár 2012 Q4-ben akár zsugorodhat is előrejelzések szerint (-0,4%), 2013 első negyedében stagnálhat, míg a második negyedévben újra növekedést mutathat fel a gazdaság az IFO januári jelentése szerint.¹¹

Ausztria

Ausztria Németország mellett a térség kiemelkedően jól teljesítő EU-tagállama. Németországot és Luxemburgot megelőzve 4,3 százalékos aránnyal még mindig az Unió legalacsonyabb munkanélküliségi rátáját tudja felmutatni. Amennyire jó jel ez, figyelembe kell venni, hogy kis országról van szó, továbbá, hogy ez az érték, bár még mindig kiemelkedően jó, romló tendenciájú. Novemberről decemberre 6 százalékkal nőtt a munkanélküliség, ami 385 ezer munkanélkülit jelent. Ez a 2011. decemberi arányhoz képest 6,9 százalékos növekedést jelent.¹² Annak ellenére, hogy ez az érték az euró-zóna 11,8 százalékos arányához¹³ képest elenyésző, jövőre komoly hatása lehet a gazdaságra is. A

⁹ <http://www.manager-magazin.de/politik/konjunktur/0,2828,874210,00.html>, 2013. január 9.

¹⁰ <http://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/wirtschaftsausblick-droht-der-deutschen-wirtschaft-einerecession-a-874823.html>, 2013. január 10.

¹¹ <http://www.cesifo-group.de/de/ifoHome/facts/Forecasts/Euro-zone-Economic-Outlook/Archive/2013/eeo20130109.html>, 2013. január 10.

¹² <http://kurier.at/wirtschaft/wirtschaftspolitik/arbeitslosigkeit-im-dezember-um-6-9-prozentgestiegen/2.242.737>, 2013. január 10.

¹³ <http://www.news.at/a/arbeitslosigkeit-eu-millionen-arbeitslose-november2012>, 2013. január 10.

munkanélküliség növekedésének épp a gazdasági növekedés gyengülése, valamint a tél korai érkezése lehetnek az okai, hiszen a hideg miatt december elején erősen visszaesett az építőiparban foglalkoztatható emberek száma. A 2013-as évben maximum egy százalékos GDP arányos növekedéssel számoló elemzők szerint az állam nem fog tudni további, jelentős munkaerőt igénylő munkahelyet teremteni, miközben a kereslet az osztrák áruk iránt csökkeni fog, így számíthatunk arra, hogy a munkanélküliségi ráta az országban tovább fog emelkedni.

A gazdaság 2012-ben újra, GDP arányosan 0,6 százalékkal növekedett. Ezzel most már ez a tizenkettedik év, amikor Ausztria gazdasági fejlődése felülmúlja az euró-zónájáét. A kiemelkedő teljesítmény okait keresve nem a politikai stratégiát kell megvizsgálnunk, ott ugyanis jellemző a koncepció nélküli intézkedések bevezetése, a tartományok és a központi kormányzat közötti nagy feszültség, ha kompetenciakérdésekről van szó, és az egészségügyi és oktatási rendszer sem a leoptimalisabban működnek. Gyakran éri a kormányt kritika, mely szerint az osztrák egészségügy, bár kiváló minőségű kezelést garantál, nem helyez elég nagy hangsúlyt a prevencióra, a betegségek elhárítására. Túl sok a - a magyarországi helyzetűhöz hasonló - diplomás akadémikus, míg a szakmunkaerőből komoly hiány lépett fel. Az alacsony keresetűeket erősen megadóztatják, míg a tulajdont, az ingatlan-vagyont alig. Az iskolarendszer állandó átalakításáról megy a vita, nem engedik, hogy az intézmények autonómiája növekedjen.

Ennek ellenére számos olyan faktor van, amelyik a lassú, de stabil növekedést megalapozzák. Ausztria nagyon erős ipari szektorral rendelkezik, geopolitikai helyzetének köszönhetően a keleti nyitás számtalan előnnyel járt számára, amelyeket ki is használt. A szakszervezetekkel nagyon jó a viszonya a vállalkozóknak, a szociális rendszer nagyon jól ki lett építve, éppúgy, mint a vállalaton belüli munkaviszonyok szabályozása, a munkaadó és -vállaló közötti párbeszéd szervezett keretek között folyamatosan működik. Az osztrákok növekedés és befektetés szempontjából hosszú távon gondolkoznak, flexibilitásuk és szorgalmasságuk kiemelkedő, könnyen alkalmazkodnak a globális gazdasági helyzethez és kihívásokhoz. A kutatásba fektetett összeget az állam az utóbbi években megduplázta, számos szakfőiskolát hoztak létre, továbbá a gyakornokok kitanítási rendszere kiemelkedően hatékony és sikeres európai viszonylatokban.¹⁴

Az ország idei 0,6 százalékos gazdasági növekedése nem fog csökkeni 2013-ra sem szakértők szerint. A pesszimistábbak is 0,9 százalékos növekedést jósolnak az idei évre. Ez annak köszönhető, hogy az előbb leírt okok miatt a gazdaság sokkal stabilabb, mint az őt körülvevő országoké, ezért nincsen annyira kitéve a gazdasági ciklusok hatásainak. 2014-re már 1,7 százalékos növekedést jósolnak, amellyel az ország újra az euró-zóna prognosztizált

¹⁴ <http://kurier.at/wirtschaft/wirtschaftspolitik/gastkommentar-von-karl-aiginger-wie-macht-das-oesterreichbloss/2.133.718>, 2013. január 10.

növekedése fölött teljesítene. Ausztria, Németországhoz hasonlóan az exportra építkezik, a bruttó hazai össztermék 57 százalékát az export teszi ki.¹⁵ A gyenge nemzetközi gazdasági teljesítmény azonban az osztrák exportra is rá fogja nyomni a pecsétjét, kisebb kereslet esetén a gazdasági növekedés mértéke is csökkenhet. Egy dologból az ország azonban hosszú távon profitálhat. A bizonytalan globális gazdasági környezet, a kiszámíthatatlan klíma miatt a német és az osztrák gazdaságok hosszú távon abba a kevés taggal rendelkező ország-csoportba tartozik, amelyekbe befektetni még a válság ellenére is biztosnak számít, alacsonyabb kockázattal jár. Ebből profitálhat, és ezt a profilt igyekszik Ausztria egyre erősebben kiépíteni, annak érdekében is, hogy az ország méretéből származó hátrányokat kompenzálja, és az euró-zónán belül is kiemelkedhessen.

Közüvélemény-kutatásokból az is kiderül, hogy ez a biztonságérzet az állampolgárok körében is jelen van. Egy állampolgári jólétet kutató felmérés szerint a megkérdezettek majd két harmada arra számít, hogy a gazdaság továbbra is stabilan nőni fog, nem számítanak kiemelkedő gyorsulásra, sokan Ausztria eddigi sikerágazatában, a turizmusban látják az ország növekedési potenciálját.¹⁶

Kelet - Közép Európa

A Visegrádi Hármak gazdaságpolitikai összefoglalója

Lengyelország

A Lengyel Központi Bank (NBP) elnöke szerint 2013-ban csak enyhe lassulás várható a GDP arányos gazdasági növekedés terén. Emellett reméli, hogy az euró-zónában 2014-re beinduló gazdasági növekedés, bár nem lesz kirívó, segíthet a lengyel munkanélküliségi ráta visszaszorításában, valamint a csökkenő befektetői bizalom ellen hathat majd.¹⁷

Lengyelország a Deloitte felmérésében a 14. helyet érte el a Globális Feldogozó-ipari Versenyképességi Index alapján, míg az ötéves előrejelzés alapján 18-ik helyen zárhat a fenntartható versenyképesség szempontjából. Kína lett az első helyezett, Lengyelországon kívül a kelet-közép-európai régióból Csehország került még be a TOP38-ba, a 19. helyen

¹⁵ <http://derstandard.at/1356427176283/Arbeitslosigkeit-bedroht-Eurozone>, 2013. január 10.

¹⁶ <http://www.news.at/a/wirtschaft-zukunft>, 2013. január 10.

¹⁷ <http://www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/23277/news>, 2013. január 8.

végzett, míg Románia a 29. lett. Magyarország, Szlovákia és Szlovénia be se jutott a 38-as listába.¹⁸

Lengyelországnak ez azért nagy teljesítmény, mert a vizsgált országok közül csupán három európai állam jutott be a TOP15-be, Lengyelország, Németország és Nagy Britannia.

A Nemzeti Bank januári egyeztetésén előreláthatólag akár egy több mint 25 bázispontos alapkamat csökkentésről állapodhatnak meg, ez zavart okozhatna a gazdasági klímában is, a kiszámítható gazdaságpolitikai környezet ellen hathatna. Egyes szakértők szerint egyáltalán nem fér bele egy alapkamat-csökkentés az aktuális lengyel gazdasági klímába. Előreláthatólag 1,5 százalékos GDP-arányos gazdasági növekedésre számítanak 2013-ban, úgy hogy 2012 utolsó és 2013 első negyedéve lesz a leggyengébb teljesítményt felmutató negyedév hosszú idő óta.¹⁹ Marek Belka, a Nemzeti Bank és egyben a központi kamatlábat meghatározó tanács elnöke szerint azonban még van gazdasági és politikai tér a ráta további csökkentésére.²⁰

Lengyelország 2012-es államadóssága a GDP 53 százalékos értékének felelhet meg, jelentette ki Jacek Rostowski pénzügyminiszter január elején. Annak ellenére sikerült tartani ezt az arányt, hogy év végén egy a GDP 1,7 százalékanak megfelelő likviditási puffert különítettek el a pénzügyminisztérium számára, e nélkül az intézkedés nélkül az államadósság akár 51 % alá is csökkenhetett volna.²¹

November végi adatok alapján 9,4 százalékkal nőtt az euróban denominált export a tavalyi év értékehez képest, míg októberhez képest 6,7 százalékkal csökkent az export mértéke, jelentette a lengyel Export Credit Insurance Corporation Joint Stock Company (KUKI). A zlotyiban denominált export éves szinten 2,2 százalékkal csökkent, október óta egy 6,1 százalékos esést kellett az államnak elkönyvelnie.²²

Az év elején tartott sajtótájékoztató keretében Donald Tusk miniszterelnök elmondta, hogy a 2013-as év fő célkitűzése a munkanélküliek helyzetének javítása, valamint a munkanélküliség növekedésének megállítása, új munkahelyek teremtése. Ehhez a munkaidő és a -feltételek rugalmasabbá tételét irányozza elő a kormány.²³ Ez azért is fontos a miniszterelnök szerint, mert míg 2012 év végén még reménykedtek abban, hogy a munkanélküliségi ráta 13 százalék

¹⁸ Deloitte: Global Manufacturing Competitiveness Index 2013:

http://www.deloitte.com/assets/DcomGlobal/Local%20Assets/Documents/Manufacturing/dttl_2013%20Global%20Manufacturing%20Competitiveness%20Index_11_15_12.pdf, 2013. január 8.

¹⁹ <http://www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/23319/news>, 2013. január 8.

²⁰ <http://www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/23378/news>, 2013. január 8.

²¹ <http://www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/23320/news>, 2013. január 8.

²² <http://www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/23355/news>, 2013. január 8.

²³ http://www.newpolandexpress.pl/polish_news_story-5101-more_jobs_on_the_market.php, 2013. január 8.

alatt marad, ezeket a reményeket a januárban nyilvánosságra hozott 13,3 százalékos adatok szertefoszlatták.²⁴

Csehország

A cseh gazdaság továbbra is recesszióban van, 2012 első negyedévében 0,7-el, a másodikban 1-el, míg a harmadik negyedévében 1,3 százalékkal csökkent a GDP arányos gazdasági növekedés.²⁵ Előrejelzések szerint kerek 1 százalékkal csökkent a gazdaság 2012-ben, ami az euró-zóna válságának, a cseh termékek iránti csökkenő igénynek, valamint a kormány visszafogott költekezésének és megszorító adóemelésének köszönhető szakértők szerint. 2013 első felében előreláthatólag továbbra is recesszióban lesz az ország, az év második felében konszolidálódhat a helyzet, év végére egy 0 százalékos stagnálásra számítanak.²⁶ A Czech Banking Association is módosította év elején a prognózisát, eredetileg azt jelezték előre, hogy növekedne idén a gazdaság, legújabb bejelentésük szerint azonban legfeljebb stagnálhat a gazdaság. A Pénzügyminisztérium még kitart amellett, hogy 2013-ban újra beindul az export, jön a fellendülés, és akár 0,7 százalékos plusszal zárhatják az évet.²⁷

Sokan a pénzügyminisztert okolják a recesszióért, véleményük szerint Miroslav Kalousek túlságosan borúlátó volt 2010 óta, elijesztette a befektetni kívánókat, és még bizonytalanabbá tette az így is instabil gazdasági helyzetet. Kalousek a lengyel és szlovák szomszédokat hozta fel politikájának és kommunikációjának védelmére. Míg a két megnevezett országban szigorúbb megszorító intézkedéseket fogantatosítottak, gyorsabban és agresszívebben reagáltak a válságra, és ez rosszabbul érintette a lengyel és szlovák állampolgárokat és befektetőket, addig a két ország mára nincs recesszióban, stabil és inkább vonzza a tőkét, mint Csehország. A cseh háztartások sokkal érzékenyebben reagálnak az adóemelésre és az őket közvetlenül érintő intézkedésekre, ezért csappant meg a belföldi fogyasztás, gyengült tovább a gazdaság ereje.²⁸

Nagy sokk volt a gazdaság számára, hogy az ipari termelés novemberi adatai további csökkenést jeleztek, nagyobbat, mint amit azt szakértők prognosztizáltak. Az októberi 3,2 százalékos csökkenés után novemberben az előző hónaphoz képest 6,2 százalékkal csökkent a szektoron belüli kibocsátás. Ez az ipar tekintetében éves szinten novemberig egy 3,9

²⁴ <http://www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/23377/news>, 2013. január 8.

²⁵ <http://www.tradingeconomics.com/czech-republic/gdp-growth-annual>, 2013. január 12.

²⁶ <http://www.radio.cz/en/section/marketplace/czech-economy-set-for-moderate-recovery-in-2013-says-economist-jan-bures>, 2013. január 12.

²⁷ <http://praguemonitor.com/2013/01/11/%C4%8Dba-cuts-czech-gdp-outlook-2013-growth-zero>, 2013. január 12.

²⁸ <http://www.reuters.com/article/2013/01/07/czech-economy-recession-idUSL5E9C51MN20130107>, 2013. január 12.

január 12. 29

százalékos csökkenést jelent. Az egyedüli pozitívumot a gépkocsigyártás szektorában könyvelte el Csehországban, ahol novemberben 0,3 százalékkal nőtt az érték az októberi adatokhoz képest.²⁹

A decemberi inflációs ráta javulása csekély mértékben, de lazított a feszült gazdasági hangulaton, miután a novemberi 2,7 százalékos értékhez képest decemberben csak 2,4 százalékos volt az infláció. Továbbra is kiemelkedő, hogy a Cseh Nemzeti Bank még mindig egy „technikai zérós”, 0,05 százalékos alapkamathoz ragaszkodik, és hosszabb távon sem akarja emelni a kamatlábat.³⁰

Szlovákia

Szlovákia továbbra is tartja kiemelkedő pozícióját a Visegrádi Négyek valamint a Kelet-Európai Régió körében. 2009 első negyedévében óriási, 7,6-os GDP arányos gazdasági visszaesést könyvelt el az előző negyedéves értékhez képest, ezek után azonban negyedévről negyedévre stabil növekedést kezdett el produkálni a gazdaság. 2011 közepéig állandóan 1 százalék körül bővült a gazdasága az előző háromhavi időszakokhoz viszonyítva. Míg a legtöbb környező országban 2011 vége óta stagnál vagy zsugorodik a gazdaság, addig a szlovákoknál a növekedési arány 0,7 százalék környékén van negyedéves viszonyításban. 2012 utolsó két negyedévében 0,6 százalékos volt ez az arány, 2013-ra erősebb fellendülést jósolnak.³¹ 2012 harmadik negyedévére éves szinten 2,1 százalékos bővülést mutatott az összesített GDP arányos növekedés,³² a Szlovák Nemzeti Bank 2013-ra 2 százalékról 1,6 százalékra módosította a gazdaság növekedésére vonatkozó prognózisát.³³

Az OECD előrejelzése szerint Szlovákia 2,6 százalékkal növekedett 2012-ben, míg 2013-ban lassuló, 2 százalékos, 2014-ben azonban újra erősödő, 3,4 százalékos növekedés mellett tudja teljesíteni meghirdetett céljait. Ezek a célok az államháztartási hiány 3 százalék alá csökkentése, ezt idén éppen, hogy nem tudta teljesíteni a kormány, míg az államadósságot 60 százalékos arány alá akarja szorítani.³⁴

Szlovákia külkereskedelmi egyensúlya jelentősen javult a tavalyi év óta. 2008-ig több árut importáltak, mint exportáltak az országba, azóta azonban megfordult az arány, 2011.

²⁹ <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2013/01/07/czech-industrial-production-falling-fast-without-a-safety-net/#axzz2HmJM092o>, 2013. január 12.

³⁰ <http://www.bloomberg.com/news/2013-01-09/czech-inflation-slows-to-year-low-as-central-bank-mull-easing.html>, 2013. január 12.

³¹ <http://www.tradingeconomics.com/slovakia/gdp-growth>, 2013. január 12.

³² <http://www.bloomberg.com/quote/SKGDLYOY:IND>, 2013. január 12.

³³ <http://www.bloomberg.com/news/2012-12-20/slovakia-s-jobless-rate-jumps-to-8-year-high-on-eucrisis.html>, 2013. január 12.

³⁴ <http://www.oecd.org/eco/economicoutlookanalysisandforecasts/slovakrepubliceconomicforecastsummary.htm>, 2013. január 12.

decemberi értékekhez képest pedig 2,4 milliárd euróval volt több az ország külkereskedelmi többlete tavaly decemberre.³⁵ Ennek ellenére negatív hangulatot teremtett a novemberi ipari termelési adatok nyilvánosságra hozatala, hiszen az októberi 8,1 százalékos bővülés után novemberben csak 5,2 százalékkal növekedett az ágazat. A Reuters elemzői 7,8 százalékos arányt prognosztizáltak.³⁶

Szlovákiában volt az EU-n belül a harmadik legnagyobb gazdasági növekedés 2012-ben, ennek ellenére alig emelkedtek a fizetések. Ez annak köszönhető, hogy az autóipar a növekedés motorja, míg a többi ágazat jóval gyengébben teljesített.

Magyarországon mérték az EU-n belül a negyedik legnagyobb béremelkedést, a V4-en belül pedig nálunk nőtt a legnagyobb mértékben ez az arány, itt haladta meg egyedül a bérek növekedése az infláció mértékét. A szlovák mutatók továbbra is erősek, a kormány ennek ellenére mégsem tesz lépéseket annak irányába, hogy növelje a béreket.

Szlovákiában a munkanélküliség elérte a 14 százalékos értéket, a munkanélküliek egyharmada több mint két éve képtelen munkát találni.³⁷

A külföldi működőtőke a régióban

A határokat átlépő tőkebefektetések hosszú múltra tekintenek vissza és a globalizáció elterjedésével jelentőségük egyre inkább felértékelődött. Erre jó példaként szolgál az európai gazdasági integráció is, amely céljaként tűzte ki az áruk, a szolgáltatások és a munkaerő mellett a tőke szabad áramlásának biztosítását. Az elmúlt évtizedekben jellemzővé vált az a folyamat, hogy a fejlődő országok törekedtek a szűkös hazai fejlesztési forrásait külföldi tőkével kiegészíteni. A külföldi működőtőke (FDI) fő hozadéka a gazdaság általános élénkítése, a foglalkoztatottság növelése, a műszaki-technikai fejlődés gyorsítása és a versenyképesség javítása.³⁸

A Magyar Nemzeti Bank meghatározása szerint a közvetlen tőkebefektetések kategóriájába azok a befektetések sorolandók, amelyekre igaz, hogy egy ország rezidens befektetője egy másik ország rezidens vállalatában való tartós részesedés megszerzésére törekszik. A hangsúly a „tartós” kifejezésen van: a működőtőke esetén nem a rövid távú hozamelvárások, hanem a stratégiai elképzelések, tulajdonosi megfontolások határozzák meg a befektetés nagyságát és formáját. A jelenleg érvényes módszertan alapján a 10 százaléknyi és az azt meghaladó tulajdoni részesedést eredményező investíciók minősülnek FDI-nak, mivel a

³⁵ <http://uj szo.com/online/gazdasag/2013/01/10/tobb-arut-vitt-ki-szlovakia>, 2013. január 11.

³⁶ <http://uj szo.com/online/gazdasag/2013/01/11/lassult-a-szlovak-ipari-termelesnovekedes>, 2013. január 11.

³⁷ <http://www.hirek.sk/belfold/20130104092832/Az-allaskeresok-egyharmada-ket-eve-munkanelkuli.html>, 2013. január 11. ³⁸

KSH [2010]: Közvetlen külföldi tőkebefektetések. Statisztikai Tükör IV. évf. 16. szám

feltevés szerint egy ilyen tulajdoni arány tartós befektetésre, stratégiai megfontolásokra utal.³⁸

A külföldi működőtőke befektetések formájuk szerint négy csoportba sorolhatók be: új vállalat alapítása külföldön (zöldmezős beruházás), már létező vállalat ellenőrzését biztosító tulajdonhányad felvásárlása, külföldi vállalat nyereségének újrabefektetése és hitelezés vagy alaptőke emelés az anyavállalat és külföldi leányvállalata között.³⁹ A működőtőkével kapcsolatos adatok két fő csoportra bonthatóak: stock és flow jellegűekre. Az első az adott országban jelenlévő külföldi tőke állománya, a második egy adott periódus alatt a fogadó országba áramló működőtőke, azaz a tranzakciók értéke. Amennyiben ez negatív, úgy a külföldi befektetők eladják részesedéseiket, azaz kivonják a tőkét az országból. Fontos tudni, hogy az állományok értéke két időpont között egyrészt a tranzakciók, másrészt a devizaárfolyamok, valamint az instrumentumok piaci árának változása miatt bekövetkező ártértékelődések, harmadrészt pedig az ezeken kívüli egyéb állományváltozások miatt is módosulhat.⁴⁰

Ahogy fentebb jeleztük, az FDI számos pozitív hatással járhat a fogadó gazdaságra nézve, amit a rendkívül terjedelmes szakirodalom jelentős része is megerősíti. Ray [2012] tanulmánya kiváló áttekintést nyújt a működőtőke és a gazdasági növekedés kapcsolatának kutatásairól.⁴¹ Az FDI a technológia fejlődésén keresztül pozitívan hat a vállalatok hatékonyságára, termelékenységére, amely összességében növeli a gazdaság teljesítményét. A tőke és egyúttal a tudásbeáramlás emellett a rezidens vállalatok hatékonyságát is képes növelni. Meyer és Sinani [2009] némileg árnyalja a képet: kutatásuk szerint a FDI hatása függ a befogadó ország intézményrendszerétől, a humán tőke fejlettségétől és a jövedelmi helyzetétől egyaránt.⁴³

Magyarország szempontjából azonban a régióval kapcsolatos kutatások bírnak nagyobb jelentőséggel. A kelet-közép-európai térségre vonatkozó tanulmányok szintén megerősítik az FDI és a növekedés között fennálló pozitív kapcsolatot. Tytell és Yudaeva [2005] az intézményrendszer fontosságára hívja fel a figyelmet: erősebb növekedési hatást találtak a jobb intézményi feltételekkel bíró KKE országokban.⁴² Kherfi és Soliman [2005] azt találták, hogy a működőtőke szignifikáns pozitív hatást gyakorol azon KKE országok növekedésére,

³⁸ MNB [2012]: Magyarország fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztikái 2012 (18. o.)

³⁹ Árva László [1995]: Külföldi Tőkeberuházások Közép-Kelet-Európában. KJK

⁴⁰ MNB [2012]: Magyarország fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztikái 2012 (9. o.)

⁴¹ Ray, S. [2012]: Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth in India: A Co integration Analysis, AITM Vol. 2, No. 1, 2012. ⁴³

Meyer, K. E. – Sinani, E. [2009]: Where and When Does Foreign Direct Investment Generate Positive Spillovers? A Meta Analysis. Journal of International Business Studies 40(7) (1075–1094 o.)

⁴² Tytell, I – Yudaeva, K [2005]: The Role of FDI in Eastern Europe and New Independent States: New Channels for the Spillover Effect. ⁴⁵

Kherfi, S – Soliman M [2005]: FDI and Economic Growth In CEE And MENA Countries: A Tale Of Two Regions. International Business & Economic Research Journal Vol. 4., No. 12.

melyek az EU tagjai. Mindazonáltal felhívják a figyelmet arra, hogy a humántőke megfelelő állománya elengedhetetlen a pozitív hatások kiaknázásához.⁴³ Kornecki [2009] a visegrádi négyeket és Szlovéniát vizsgálva megállapította, hogy az FDI nagy szerepet játszott abban, hogy 1990 és 2005 között ezen országok gazdasági növekedése felülmúlta a régi EUtágországokét. A külföldi működőtőke állomány GDP-hez viszonyított magas aránya nagyban segítette a térség globalizációs folyamatát. A tanulmány alapján az FDI állománya és a gazdasági növekedés közötti korreláció a V4 országokban kivételesen erős, 0,9 feletti, ahol az 1 jelöli a legszorosabb kapcsolatot.⁴³

A fentiekben a szakirodalom által felhozott eredmények töredékét mutattuk csak be, ám jól látszik, hogy a kutatások érdemi pozitív kapcsolatot találtak az FDI és a gazdaság bővülése között. Az FDI ösztönzése – vélhetően bizonyos feltételek mellett – képes elősegíteni a térség, így köztünk hazánk növekedését.

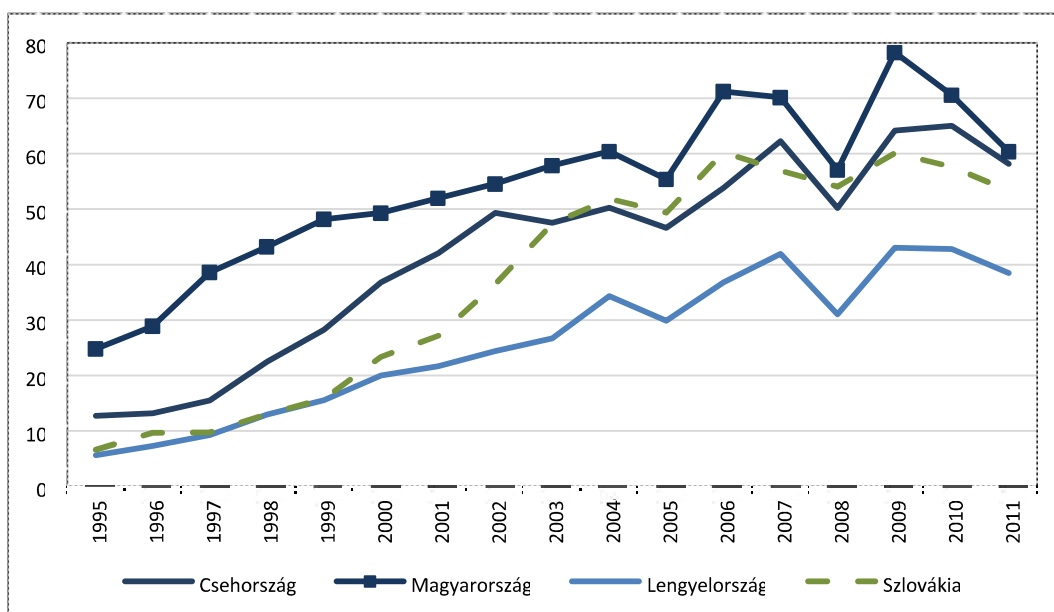
A közvetlen tőkebefektetések fogalmának, formáinak és fontosságának ismertetése után áttekintjük a visegrádi államok legfontosabb vonatkozó statisztikáit. Elsőként az FDIállomány alakulását vizsgáljuk meg a bruttó hazai termékhez viszonyítva. Ehhez az UNCTAD adatbázisát használjuk fel, ami biztosítja a nemzetközi összehasonlítás lehetőségét, így ugyanis minden ország esetében megegyezik az adatok számbavételének formája.⁴⁴

Az 1995–2011-es időszakot vizsgálva egyértelmű kép rajzolódik ki: hazánk a térség éllovasa, amennyiben az FDI-állományt a gazdaság méretéhez viszonyítjuk. A vizsgált periódus elején, Magyarországon a külföldi működőtőke a GDP közel egynegyedét tette ki. A felhalmozás 2009-ig trendszerűen növekedett, így a bruttó hazai termék 80 százalékának megfelelő mértékű külföldi tőke állt rendelkezésre. Azóta két egymást követő évben is zsugorodott az állomány, aminek következtében a 2008-as válság idején mért mélységbe süllyedt a ráta.

⁴³ Kornecki, L. [2009]: Foreign Direct Investment and Macroeconomic Changes In CEE Integrating In To The Global Market. Journal of International Business and Cultural Studies

⁴⁴ Bár az MNB is gyűjt adatokat az FDI-ról Magyarország vonatkozásában, az eltér az UNCTAD adataitól. Az MNB és a nemzetközi állományi statisztikák közötti különbség abból fakad, hogy az egyéb tőke nettó vagy bruttó értelemben kerül-e számbavételre. A nemzetközi adatok a vállalatok közötti hitelkapcsolatok révén keletkező tartozásokat foglalják magukba, míg az MNB adata az így keletkező követeléseket is figyelembe veszi és a nettó értéket tekinti mérvadónak.

1. ÁBRA: A KÜLFÖLDI MŰKÖDŐTŐKE ÁLLOMÁNYA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN (A GDP SZÁZALÉKÁBAN)

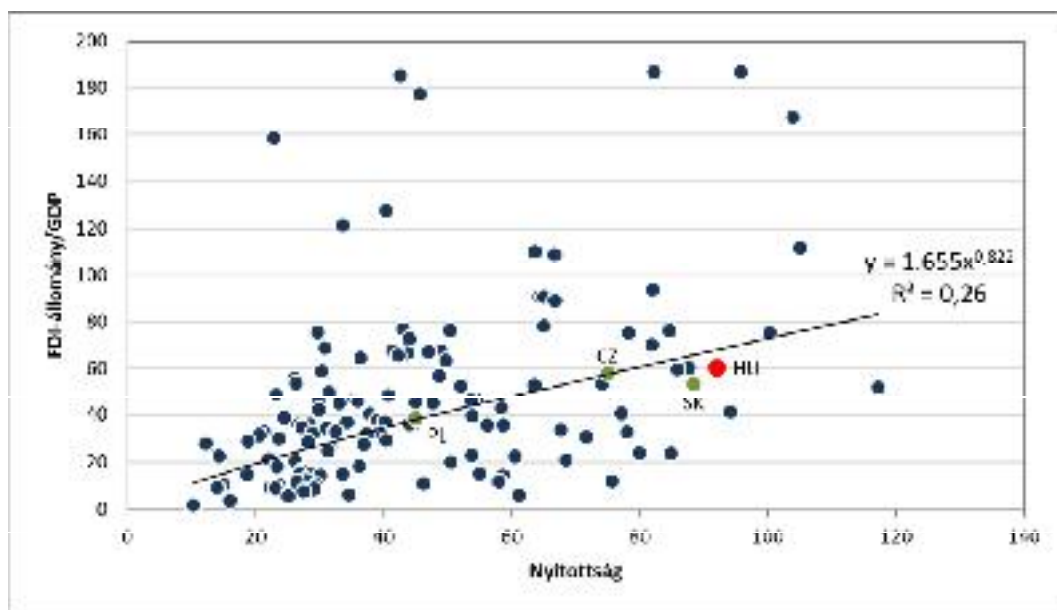

Forrás: UNCTAD

A fenti ábrából az is kiderül, hogy a ráták meglehetősen szorosan együttmozognak. A 2009-es válság óta bár minden vizsgált országban csökkent az FDI-állomány a GDP arányában, hazánkban könyvelték el a legnagyobb visszaesést. A mutató historikus alakulása Magyarország esetében a legvolatilisabb: a ráta év/év változásából számított szórás mértéke 9, míg a V3-ban 5–6 százalékos. Az ilyen mértékű eltérés az állományok ingadozása között azonban nem elsősorban a tranzakciók változékonyságát jelzi, sokkal inkább az adott országok árfolyamának stabilitásával függhet össze.

A fenti megállapítások összhangban lehetnek azzal, hogy egyrészt hazánk számít a régió legnyitottabb országának, másrészt nálunk a legmagasabb a gazdaság méretéhez viszonyítva a működőtőke. Ez a két tényező együtt azt jelenti, hogy Magyarország rendkívül kitett a globális piacok alakulásának. Egy gazdaság nyitottsága és az FDI beáramlása ugyanakkor kétségtelenül erősítik egymást. Minél magasabb ugyanis az ország export/GDP aránya, annál inkább magasabb lesz az FDI-állomány GDP-hez viszonyított mértéke. Ezt jól szemlélteti a következő ábra, mely 132 ország vonatkozó adatait tartalmazza az UNCTAD adatbázisából. Bár láthatóan nem lineáris a kapcsolat a kettő között, azonban kétségtelenül pozitív.

2. ÁBRA: A GAZDASÁG NYITOTSÁGA ÉS AZ FDI KAPCSOLATA

Forrás: UNCTAD

Magyarországon 2009-ben volt a legmagasabb az FDI-állomány, amikor megközelítette a 100 milliárd dollárt, de 2011-ben 84,5 milliárd dollárra süllyedt. Ez utóbbi adat azt jelenti, hogy Magyarországon található a világ működőtőke állományának 0,4 százaléka. Lengyelország és Csehország ennél több, rendre 1 és 0,6, Szlovákia kisebb (0,25 százalék) részt birtokolt 2011ben. Az 1995 és 2010 közötti átlagos részesedéseket vizsgálva megállapítható, hogy egyedül Magyarországon volt alacsonyabb a 2011-es arányszám, ami jól jelzi az elmúlt évek FDI-jal összefüggő gyengébb teljesítményét.

A 2012-es folyamatokról az OECD szolgál információval, ahol negyedéves bontású adatokat is találunk, melyek közül a legfrissebb a II. negyedévre vonatkozik. Az FDI beáramlása az elmúlt két negyedév során lelassult a világ egészét tekintve: az előző negyedévhez viszonyítva rendre 28 és 12 százalékkal csökkent. Az április-júniusi időszakban így összesen közel 300 milliárd dollárt kitevő külföldi tőke mozgott globálisan. A visszaesés tükrözi a tavalyi év első fél évében jellemző globális kockázatkerülést és pénzügyi turbulenciákat.

A visegrádi régió adatait összesítve az előző negyedév bázisán drasztikusan zsugorodott a térségbe beáramló működőtőke mennyisége: 2012. január–március között 60, április–június között 18 százalékkal. Ez jól mutatja, hogy a bizonytalan gazdasági környezet elsősorban a kockázatosabbnak tartott fejlődő országokba irányuló működőtőke áramlását érinti. Magyarországra 2012 első fél évében összesen 6,3 milliárd dollárt kitevő FDI érkezett, amellyel az élen járt a régióban.

A külföldi működőtőke jelenlétének szektoronkénti bontását is érdemes megvizsgálni. Az UNCTAD-tól 2001 és 2011 között rendelkezésre álló, TEÁOR'03 szerinti bontású adatok alapján megállapítható, hogy átlagosan mind a négy visegrádi országban a teljes FDI-állomány legnagyobb része, valamivel több, mint egyharmada a feldolgozóiparban koncentrálódik.

Jelentősnek mondható külföldi tulajdon mutatkozik a pénzügyi tevékenység, az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás és a kereskedelem, gépjárműjavítás ágakban. Az imént említett négy terület osztozik a külföldi tőke négyötödén, ami azt jelenti, hogy a térségben az FDI szektoronkénti megjelenése erősen koncentrált.

Az átlagok vizsgálata azonban elfedi mind az időbeli, mind pedig az országoként jelentkező különbségeket. Hazánkban ugyanis komoly transzformációt mutatnak az adatok. A 2000-es évek elején a külföldi befektetések legnagyobb arányban (közel 40 százalékban) a feldolgozóipart jellemezték, amely időszak egybeesik a magyar gazdaság prosperálásával. A változás már 2006–2007-ben megkezdődött, a feldolgozóipar veszített népszerűségéből, ám a 2008–2009-es válság felgyorsította az érdemi átalakulást. 2011-ben már az FDI-állomány csupán 14 százaléka található a feldolgozóiparban. A koncentrálttság azonban nem szűnt meg, ugyanis a vezető helyet 2011-re az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ága vette át, ahol az adatok tanúsága szerint a működőtőke állományának már közel felét regisztrálták.

Az FDI beáramlása, vagyis a tranzakciók vizsgálata alapján kiderül, hogy az átrendeződés elsősorban a feldolgozóiparban történő jelentős mértékű, 13,8 milliárd dollárt kitevő tőkekivonásnak tudható be. Ilyen nagyságrendű negatív tranzakció az elmúlt 11 év nem volt tapasztalható egyik szektorban sem. Ezzel szemben az ingatlanügyletek ágába 18 milliárd dollár értékű külföldi tőke érkezett 2011 folyamán. Ehhez hasonló mértékű szerkezeti átrendeződés a többi visegrádi országban nem történt, hiszen 2011-ben az átlaggal közel megegyező arányú volt az FDI-állomány megoszlása.

A visegrádi országok partnerországokénti szerkezete számos hasonlóságot mutat. A 2011-es statisztikák alapján a térség legnagyobb befektetői egyértelműen a németek, az osztrákok és a hollandok. Ebből a három országból származik az FDI-állomány 52 százaléka a V4 egészében. Magyarországon ezen államok működőtőkéje 60 százalékos részarányt képvisel, amelynek fele Németországból származik. Megállapítható tehát, hogy a régióban nem csak szektoronként, de feladó országoként is rendkívül magas az FDI koncentrációja. Érdekesség még, hogy a vizsgált négy országban egymás között viszonylag alacsony a működőtőke áramlása. Egyedül Szlovákiában haladja meg a 10 százalékot a másik három ország érdekeltsége, ezzel szemben hazánkban elenyésző, az FDI-állomány mindösszesen 0,4 százaléka származik a V3-ból.

Kína-monitor

Kína a vezetőségváltás folyamatában sem szünetelteti a gazdasági fejlesztéseket. December végén Li Keqiang államelnök-helyettes Nyugat- és Közép-Kínában tett négynapos látogatása folyamán kijelentette, hogy az ország feladata, hogy nyitásra és gazdasági növekedésre ösztönözze az elmaradott, szegénység sújtotta területeket. Be kell indítani a modernizációt, valamint kezelni a migráns munkavállalók helyzetét, ők ugyanis vitális erejévé váltak a városépítéseknek. A központi kormányzás kötelessége Keqiang szerint egy kis- és középvállalkozóknak kedvező üzleti környezet kialakítása. A Jangce folyó mentén tervezik a fejlesztések beindítását, céljuk ezzel az, hogy új motort találjanak és építsenek ki Kína gazdasági növekedésének fellendítésére. A Jangce folyó köti össze az elmaradott nyugati és a gazdag keleti régiókat, így geográfiai adottságai tökéletessé teszik az országon belüli kereskedelem és transzport beindítására.⁴⁵

Közben a China Banking Regulatory Commission (CBRC) is meghirdette fejlesztéspolitikai irányelveit, felhívta a pénzügyi intézeteket arra, hogy az alulfejlett vidéki régiókba többet invesztáljanak, mint más térségekbe. A megcélzott térségek az etnikai kisebbségek által lakott, határ menti, és elszegényedett területek. A CBRC a gabona előállítás, a mezőgazdasági technológia valamint infrastruktúra kiépítését irányozta elő.

Kína gazdasági növekedésének felélesztésére az export és import növelését irányozta elő 2013-ra is. A bérek emelkedésével versenyképességi előnyéből veszít az ország, így más módon kell kiemelkedni a gazdasági teljesítmény szempontjából. Szakértők szerint ennek módja, hogy tovább kell csökkenteni a fogyasztási termékek importadóit annak érdekében, hogy erős kétoldalú kereskedelem alakuljon ki és csökkentsék a szállítási költségeket az importáló partnerek számára. 2012 novemberéig a kitűzött 10 százalékos célérték helyett mind az export (7,3%), mind az import (4,1%) elmaradt a tervezett növekedési aránytól. Az import növekedése a fogyasztás növelése miatt fontos, ami egyenesen összefügg a gazdasági növekedés beindításával. A gazdaság ugyanis már nem fog tudni az exportra támaszkodva az eddig felmutatott arányban növekedni, kizárólag akkor, ha az állampolgárok elkezdnek fogyasztani, és egy belső-fogyasztás központú növekedés indul majd be.

Kína szomszédjai példáján okulva a multilaterális keretrendszerekből a bilaterális kapcsolatok irányába szeretnének elmozdulni, vagyis egyes gazdasági partnerekkel külön igyekeznek leépíteni a kereskedelmi akadályokat, minimalizálni a vámokat. Érdekes tény, hogy 2012-ben Kína első számú partnere, 2011-el ellentétben már nem az EU, hanem az Egyesült Államok voltak.

⁴⁵ http://europe.chinadaily.com.cn/china/2012-12/30/content_16069838.htm, 2013. január 7.

Mind ezek a tényezők, valamint a reform-hangulat szakértők szerint ahhoz vezethet, hogy 2013-ban átfogó átalakításokra számíthatunk az ország adó- és pénzügyi rendszerétől kezdődően a kormányfunkciók reformjáig.⁴⁶

Változás ígérkezik a külföldi működő tőke beáramlás eddigi negatív tendenciái kapcsán is. 2011. november közepe óta Shen Danyang, a Pénzügyminisztérium szóvivője minden hónap közepén sajtótájékoztató keretében mutatja be az adott hónap FDI-beáramlás adatait. Egy éve minden hónapban elmondta, hogy idő kérdése, és az addig csökkenő mutatók újra növekedésnek indulnak. Január közepén várhatóan ténylegesen be is indul a tőkebeáramlás, számos gazdasági tényező együttes hatásának köszönhetően.

Ennek a jelenségnek az egyik legfontosabb eleme, hogy újra fellendülést jeleznek a szakértők. A stabilizálódás nagy kormányzati befektetések valamint az exportszektor támogatása nélkül történt, tehát fenntartható fejlődést jelez előre, ez tovább javítja az ázsiai nagyhatalom gazdasági klímáját és befektetés-vonzó képességét.

Másodsorban a tengerentúli befektetők, akik eddig inkább hazájukban tartották pénzüket újra beindították a külföldi investíciókat, újra az ázsiai nagyhatalom vált számos esetben ennek a tőkének az első számú célországává. A kínai valuta is újra erősödni kezdett az utóbbi hónapokban, mindezt úgy, hogy az alapkamat jóval magasabb, mint más országokban.

További ok, hogy Hong Kong-i befektetői csoportok nagy befektetésre készülnek a kínai szárazföldön. Hong Kong-ból indul ki Kína szárazföldi befektetéseinek 60 százaléka. Minden vezetőségváltás előtt azonban lelassul az investíciók mértéke, a vállalkozók óvatossá válnak, kíváncsiak, hogy új ember, új stílus, új célok álljanak az ország élére, és utána, már ismert körülmények között és környezetben keresnek új befektetési célokat. A kommunista párt novemberi kongresszusa után a már ismert vezetés alatt várhatóan újra beindulnak a befektetések a szárazföldön.

Ennek ellenére számos komoly kihívással áll szemben az ország a befektetés-ösztönzés szempontjából, hiszen a válság óta egyre növekvő protekcionizmus továbbra is megnehezíti a külföldi tőkevonást, az országok inkább határaikon belüli befektetésre bíztatják a vállalkozókat.⁴⁷

Kína egyik legnagyobb problémája, hogy még mindig begyűrűzik a korrupció mindenhova, ami az emberek bizalmát gyengíti a politikai vezetés irányába. Ennek köszönhető, hogy nem csak a 18. pártkongresszuson került előtérbe ez a probléma, de már évek óta próbálnak megoldást találni rá. Egy tanulmány kimutatta, hogy az utóbbi fél évben sokkal komolyabban kezelték tartományi szinten is ezt a problémát, megsokszorozódtak a vezető pozícióban lévő politikusokat érintő buktatások, letartóztatások. A tanulmány szerint leginkább a prefektúrák

⁴⁶ http://europe.chinadaily.com.cn/business/2013-01/04/content_16079201.htm, 2013. január 7.

⁴⁷ http://europe.chinadaily.com.cn/business/2013-01/04/content_16081874.htm, 2013. január 7.

szintjén, 47-48 éves korukban kezdik korrupciós tevékenységüket a közszereplők, általában két-három szinttel tudnak feljebb lépni a politikai ranglétrán, mielőtt lelepleznék őket. Ez azt jelenti, hogy akár évtizedekig is tehetnek szert politikai és gazdasági előnyökre mielőtt a felelősségre vonás veszélye lépne fel. Leginkább az agrárpolitika, a pénzügyi szektor és a szállítás területén jellemző a korrupció, olyan pozíciókban, amelyek jelentős hatalommal és befolyásolási potenciállal bírnak, továbbá szignifikáns erőforrások elosztását koordinálják.

Ennek ellenére az elmúlt időben egyre gyakrabban és nagyobb számban leplezték le tartományi vezetőket, a kivizsgálásokra egyre nagyobb összegeket költenek, és politikai következményeket figyelmen kívül hagyva leplezik le a népszerű vezetőket. A korrupcióval való leszámolás mértéke leginkább a helyi vezetők elhivatottságától függ. A part-menti térségek nem csak a gazdasági növekedésben, de a korrupcióval való leszámolásban is élre törnek.⁴⁸

Az elmúlt hónap kiemelkedő eseménye volt, amikor Zhang Ping, a kínai gazdasági tervezési hivatal, a Nemzeti Fejlődési és Reform Tanács elnöke hivatalos nyilatkozatban mondta el: A háztartási regisztráció rendszerét át kell alakítani a vidéki társadalom urbanizációja érdekében. A még Mao Ce-tung idejében kialakított háztartási regisztráció, a hukou megnehezíti, hogy vidéki lakosok a városba költözzenek, ott ugyanis nem férnek olyan szociális juttatásokhoz, mint az egészségügyi ellátás, a nyugdíj vagy az oktatás. Li Keqiang államelnök-helyettes elmondta, hogy a gazdasági zsugorodás megakadályozására a belső fogyasztást kell növelni, ehhez azonban az urbanizációt kell erőteljesebben beindítani és szélesebb kör számára lehetővé tenni. Ehhez arra van szükség, hogy átalakítsák a hukou rendszerét, és migráns munkások is hivatalos városi lakosokká válhassanak. Ez volt az első alkalom, hogy hivatalosan is bejelentették a háztartási regisztráció rég elavult rendszerének átalakításának szükségességét. Nem csak a morális legitimációját veszítette el ez a regisztrációs rendszer, de felismerték, hogy a gazdasági és szociális fejlődés útjában áll. Ahhoz ugyanis, hogy megtarthassa Kína az olcsó munkaerő által nyújtott előnyöket, fontos, hogy felgyorsítsa a vidéki dolgozók városi státuszba kerülésének folyamatát. Kína városi társadalma előregedik. Ha azonban pótolják a kieső munkaerőt a vidékről érkező migráns munkásokkal az előregedési folyamat fékezhetővé válna. Ráadásul a szigorú háztartási regisztrációnak köszönhető az is, hogy ekkora a jövedelmi és fejlettségi különbség Kína városi és vidéki része között, ami újabb gátja a gazdasági növekedésnek.

Összesen 130 millió vándorlakosa van Kínának, akik a hukou szerint nem jogosultak az állami oktatásban való részvételre, így 58 millió gyermeknek kell otthon maradnia tanítatlanul. Ennek hosszú távú hatásai is befolyásolják a kínai gazdaságot. Egészséges szociológiai, egészségügyi és képzési ellátás nélkül nagy részük gazdaságilag is „használatlan” lesz az ázsiai óriás számára. Továbbá ennek köszönhető a vidéki és a városi lakosság közötti

⁴⁸ <http://www.eeo.com.cn/ens/2012/1227/238028.shtml>, 2013. január 8.

konfliktusok kiéleződése. A reformtervezet szerint a vidéki lakosok, akiknek stabil munkájuk van tartományi szintű városokban városi lakosi besorolást kaphatnak, valamint azok a munkások, akik prefektúra szintű városokban dolgoznak több mint három éve a városi lakosság tagjává válhatnak. A városok addig nem tudnak fizikailag is migráns dolgozókat befogadni, amíg a nyilvános szolgáltatásokat, az infrastruktúrát, az egészségügyi ellátási rendszert nem modernizálják, nem építenek számukra új lakóegységeket, valamint az adminisztrációs rendszert nem reformálják meg.⁴⁹ Így most eddigi munkaviszonyuk alapján jogosultak lesznek a szociális rendszeren belüli ellátások igénybevételére, a gyermekek taníttatására.

A kínai jóléti egyenlőtlenségek másik fő problémája, hogy közel sem egyenlő arányban növekszik a munkások jövedelme az ország gazdasági növekedésével és vagyonfelhalmozásával. Ez azt jelenti, hogy egyre kisebb mértékben követik a jövedelmek a kínai gazdaság növekedésének arányát. Ez pedig, mint már fenn említettük a belső fogyasztás növekedését akadályozza meg. Emellett számos politikai, korrupciós, a nyilvánosságban nagyvonalú költekezésre utaló ügy tovább mélyítette a közvéleményben a kirívó egyenlőtlenség meglétének tudatát, ezáltal már nem csak gazdaságilag, de pszichológiailag is szakadék tátong az elmaradott, elszegényedett és vagyonos rétegek között. Ennek köszönhető, hogy ennyire fontossá vált a korrupció elleni harc a politikai vezetés számára. A két társadalmi réteg közötti távolságot csökkentő bérnövekedés ellen szól azonban a munkaerő minőségének alacsony színvonala valamint a gazdasági, vállalati szerkezet fejletlenségei.⁵⁰ Ezeken előbb javítani kell, mielőtt lehetőség nyílik átfogó béremelésekre.

Kína decemberi exportadatai nagy meglepetést okoztak a nemzetközi gazdasági szereplők számára. A 2011-es értékekhez képest 14,1 százalékkal növekedett az export, hét hónapja ez a legnagyobb növekedés, amit elkönnyvelhetett az ország. Ez havi szinten hat százalékos növekedést jelent a novemberi adatokhoz képest, szakértők jó esetben is csak 3-4 százalékra számítottak.⁵¹ Ez az adat azonban csak átmeneti fellendülést jelent, a csökkenő keresletnek köszönhetően ez a nagy ütemű növekedés biztos, hogy nem lesz tartós.

A Fitch Ratings prognózisa szerint Kína 2013-ban 8 százalékos gazdasági növekedésre számíthat, nagy veszélyforrás azonban az egyre növekvő kínai hitelállomány, továbbá a helyi kormányok adósságának rohamos növekedése. A kínai gazdaság hitele az éves GDP 190 százalékát teszi ki, ez öt évvel ezelőtt még csak 124 százalék volt.⁵²

⁴⁹ <http://www.eeo.com.cn/ens/2012/1227/238028.shtml>, 2013. január 10.

⁵⁰ <http://www.eeo.com.cn/ens/2013/0103/238196.shtml>, 2013. január 10.

⁵¹ <http://money.oe24.at/Topbusiness/Chinas-Exporte-im-Dezember-ueberraschend-gestiegen/90838152>, 2013. január 10.

⁵² http://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/fitch_veszelyes_a_kinai_novekedes.541750.html#, 2013. január 10.

